„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу.
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«.

	За Угарску:	Србију	Црну Гору	друге стране земље.
на годину	К 34·—		46·—	дин.
на по године	К 17·—		23·—	„
на четврт „	К 8·50		11·50	„

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 31. У Новом Саду, у петак 12. (25.) фебруара 1910. Година XXVI.

Устав Херцег-Босне.

Под особитим приликама проглашен је у недељу 7. (20.) фебруара 1910. у Сарајеву устав за Босну и Херцеговину. Управи тих покрајина било је особито стало до тога, да проглашење устава буде што свечаније. Зато су у Сарајеву све области, од највиших до најнижих, учествовале при проглашењу устава, и то у највећој паради, па је и војништво, учествујући у тој свечаности, пропратило проглашење устава војничком паљбом.

Је ли та свечаност приређена само ради становништва Херцег-Босне? На сваки начин да становништво утуви, каква се важност приписује уставу и како треба да је благодарно, што му се подарио устав. Али нама се чини, да се свечаност при проглашењу устава још више тицала иноземства.

Тешка је то била ствар са анексијом. Окупација Босне и Херцеговине, извршена године 1878. услед мандата од стране берлинскога конгреса велесила, носила је на себи значај интернацијоналнога, међународнога уговора. Анексија пак извршена без тога интернацијоналног значаја, без претходне приволе велесила, које су учествовале на конгресу у Берлину године 1878., морала је оставити најгори утисак. Била је највећа изненада за велесиле. Наједаред се створио пред Европом свршен чин, па тај свршен чин могао је бити од најгорих последица по европски мир. Према конфликту наше монархије са Србијом стрепила је Европа, да се не поремети мир не само на Балкану, него у читавој Европи, пошто није била искључена могућност, да би дошло до европскога рата. С тога велесиле зажмурише и оставише нашу монархију, да себи присвоји Босну и Херцеговину. Ове покрајине, по назору европских велесила, нису биле вредне, да се ради њих европски мир ставља на коцку.

Но наша је монархија знала, да анексију, која је толико незадовољство изазвала у Европи, некако лепо премаже, па да ослади пилулу (dorer la pilule), коју би имала Европа да прогута. Прво су слављени Младо-Турци за добре паре продали султаново суверенство над Босном и Херцеговином. Друго: требало је представити ствар тако, да се Србија својевољно за вечита времена одриче Босне и Херцеговине. То „својевољно“ одрицање било је оно, као кад когод нема куда па мора да чини оно, што му се заповеди.

Но оно треће, што је требало да учини плаузибилном анексију, био је обећани устав за Босну и Херцеговину. Казало се, да, пошто је Турска добила устав, по берлинском уговору је султану одржано суверенство над Босном и Херцеговином, то би настала забуна: да ли би становници Босне и Херцеговине имали бирати посланике за турски парламенат у Цариграду. Аустро-Угарска никако не би могла допустити таково представништво. Према томе Аустро Угарска има повода, да сама становништву Босне и Херцеговине дарује устав. Ово пак без анексије не може бити. Тиме, што ће становништво Босне и Херцеговине добити устав, одстрањена је и последња скрупула против анексије. Што ће становништво Босне и Херцеговине добити устав, добиће слободу, равноправност, осигурано непристрано суд-ство, заштиту у администрацији, имаће становништво право, да уставним путем решава само своју судбину, једном речи: ступиће Босна и Херцеговина у редове слободних, уставних покрајина. Тиме су пак у свему погођене интенције европских велесила, да Босна и Херцеговина буду слободне и да не потпадају негдашњим османлијским самовољним областима и тиранији турских чиновника. Подареним уставом Босни и Херцеговини искупљује Аустро Угарска своју реч, коју је дала приликом анексије Босне и Херцеговине.

Велике параде, које су у недељу дана 7. (20.) фебруара т. г. чињене у Сарајеву при проглашењу устава, управљене су поглавито на адресу европских велесила и цивилизоване Европе.

Но да видимо, како стојимо са тим уставом за Босну и Херцеговину!

Пре свега се мора замерити, што је тај устав сасвим октројисан. Није позван народ, да се средством привременога изборнога реда састане као конституанта па да сам народ подари себи устав, односно да састави нацрт устава.

Сасвим је необична ствар, да се представништво по куријама, што је напуштено у Европи, уводи у Босни. Не би била највећа мана тога устава, што је према постојећој деоби народа по вероисповестима увео и бирање бирача по вероисповестима. Само што се при броју посланика трију вероисповести, није држала потребна пропорција. Ни православни Срби, ни муслимани не ће добити по потребној пропорцији посланике. Католици су у великој мери фаворизирани. Но најгоре је, што су активним и пасивним правом бирања у највећој мери фаворизирани странци. Против најезде странаца годинама се и годинама горко туже урођеници, православни Срби и муслимани. По новом уставу за Босну и Херцеговину имају сви поданици Угарске и Аустрије активно и пасивно право бирања, а ово може да има за последицу, да би воља народа у Херцег-Босни, изражавана у сабору, могла бити знатно алтерирана. Има још нешто у том босанском уставу, чега нема нигде у Европи. Посланици истина имају право имунитета, али ако ко оно, што је расправљано у сабору, изнесе у јавност изван сабора, тај може бити кажњен. Тиме је публицитет саборских расправа сасвим ограничен.

Што се тиче делокруга сабора, то је исти у највећој мери ограничен. Тај делокруг није ни провинцијалне, већ готово локалне природе. О автономији Босне и Херцеговине не може бити ни говора. Босна и Херцеговина немају ни из далека ону автономију, коју има Хрватска-Славонија према Угарској.

Једна је ствар добра у уставу, што је установљен земаљски одбор, кога бира сабор и који опћи са земаљском владом, иначе босански сабор не може имати апсолутно никаква уплива на земаљску владу.

Но најкрупнија је ствар, што по босанском уставу није никако одређен однošај према монархији, па према једној и другој половини монархије, а парламенти у Бечу и у Будимпешти имали би право, да одлучују о босанско-херцеговачком уставу. С тога се већ у велико чују гласови у мађарском новинарству, да је устав за Босну м Херцеговину потпуно незаконит, па је читава мађарска независна странка у свом клубу свечано протестовала про-

ЛИСТАК.

ЉУБАВ И САВЕСТ.

— Elza. —

Црн, густ мрак. Мртво се окаменило, а што је живо, то је сад све оглувело, онемело — заспало.

Љубав се тихо осмејкивала на вратих старице, која се звала: Савест.

— Време је већ — вели старица Љубави — да се и ми искрено и отворено поразговоримо. Осећам до душе, да полако сасвим изалазим из моде, али ипак морам по кад кад да замолим за реч и употребим своја права.

— Гле! Па зар Ти не спаваш? питала је Љубав старицу.

— А како бих могла спавати, кад ми је у кући тако лепа жена, као што си Ти.

— Е, виш, нисам ни знала, да и Савест уме комплименте да дели. Знаш, право да Ти кажем, о Теби врло рђаво говоре у нашем крају, Кажу, да си Ти строга, набусита, заједљива, неотесана. Немој се срдити, али баш да Ти право кажем, увек сам избегавала, да се с Тобом састанем. Кад би Ти само знала, како сам ја тихо, на прстима дошла овамо, само да Те не пробудим!

— Остарела сам већ! вели старица. Истина више пута по мало задремуцкам, ал' зато врло опрезно спавам. На најмањи шушањ ја се пробудим.

— Опрости ми, по хиљаду пута, што сам Те узнемирила. Заиста Те жалим! Спавај Ти само мирно даље!

— Па зар Ти одлазиш? запита Савест.

— Ни на крај памети ми није да идем. Врло ретко наилазим на људе, који уму тако да ме поштују, као Ти, старицо! Ја бих имала много да Ти приповедам о својој прошлости, али сам дискретна. Међу тим толико Ти могу рећи, да ме овако нежно, благо, питомо и разумно још нико није дочекао, као Ти. Знаш, људи су скоро сви сурови и не штеде никога. Више пута ме и по блату вуку силом, други пут ме опет и опљачкају, извуку хасну од мене, забављају се са мном. Чудновато! На таквим местима не познају Тебе, старицо! А баш би Ти имала доста посла онде.

— Жао ме је! рече старица. Мене су већ више пута отерали са таквих места. Онде, где сам сасвим туђинка, немам права, да се трпам, али овде у овој кући се осећам, као да сам код своје куће.

— Па дед, причај ми штогод о нашим људима! замоли Љубав старицу. Недавно сам се познала са њима. Врло су ме љубазно позвали, и већ одавно чекају на мене. Нисам могла да издржим, морала сам доћи.

— Искрено да Ти кажем, баш сам се изненадила, кад сам Те видела овде! рече Савест. Ова лепа жена, чију постељу чувамо и у чије се снове поткрадамо, рекла ми је давно једном, да са љубави никад не ће имати посла. Радује се, што може мирно да живи.

— Јесте! И ја сам такво нешто начула и из моје књиге прочитала! рече Љубав. Она је, чини ми се, била жртва једне законом штићене љубави. Па се разочарала. Горко се преварила! Истрезнила се па се од мужа раставила Увек сам ја казала, да је та законом заштићена љубав чудновата! Глупа је она фраза. Чувајте се имитације! Само је она љубав чиста, која је под верном заштитом закона. Видела сам тē, који су се угледали на друге, а код којих Ти до душе ниси била присутна, али онде сам била ја. Не бих се мењала са таквим браковима, у којима си Ти била а нисам била ја. Изгледа, да је то и код ове младе жене.

— А да л' Ти код кога више пута долазиш у госте, тако тихо, неопрезно?

— Па живот је тако леп!

— Живот је тужан, а свет је тако леп! расрди се старица. Тим мање могу да разумем ствар, кад Тебе видим овде. Ова млада жена хоће мирно да живи па шта тражиш Ти овде?

— Но, ваљда тек ниси радознала на ситнице!

— Извини, али ја морам знати све!

— Непријатно је то тако испитивати човека. Заиста ни сама не знам, шта би ваљало сад овде чинити и од каква ћу успеха бити ја овде.

— Прво те питам, јеси ли ти законита или си права Љубав?

— Истинска љубав. Зар не видиш то на мом оку, на мојим уснама? Али да будем искрена, мене нигде нису легализирали. Није ми то ни потребно. Видиш, шта вреди та законом штићена Љубав, како је несретна ова млада лепа жена!

— Добро, добро! Промисли се Ти само, шта Ти све тиме не мећеш на коцку! Ја не могу дозволити, да ова жена учини такву глупост.

тив тога да је незаконитим путем уведен устав у Херцег-Босну.

Но при свим манама босанско-херцеговачкога устава још би тамошњи народ могао бити којекако задовољан, да има гарантије за добру вољу, како ће се извршивати тај устав према православним Србима и муслиманима. Али по досадањем искуству од преко тридесет година извршаваће се устав мађејски, те ће се тај устав употребити против српскога народа за потпоравање туђинске најезде и за однарођивање.

Свечано проглашење устава за Босну и Херцеговину.

У недељу у подне извршено је, као што смо већ јавили, у Сарајеву свечано проглашење босанско-херцеговачког устава. Тај акт извршен је у свечаној дворници земаљске владе и позвани су били на ту свечаност сви представници војних и грађанских власти.

Земаљски поглавар генерал пешадије Маријан Варешанин од Вареша прочитао је после кратког поздравног увода решење Њ. В. цара и краља од 17. фебруара 1910. о увођењу устава. Решење гласи:

„Ми Фрања Јосиф I., Божјом милошћу Цар аустријски, Краљ чешки и т. д. и Апостолски Краљ угарски проглашујемо овим и дајемо на знање:

„У Нашим смо одредбама од 5. октобра 1908. наговестили, да смо Се одлучили Босни и Херцеговини поделити уставне уредбе, како би се законски потпуно осигурало њихово правно стање и завео прикладан поредак у њиховим унутрашњим пословима. Уједно смо унапред назначили начела, по којима треба да буде припадницима Босне и Херцеговине ујемчено потпуно уживање грађанских права и осигурано примерено учествовање у отправљању земаљских послова преко земаљског представништва. Испуњујући ове Наше намере, обнашли смо — не смећући с ума, да темељи управе Босне и Херцеговине, који су постављени законом од 22. фебруара 1880. држ. зак. 1 бр. 18. уг. зак. чл. VI.: 1880., морају дотле неокрњени на снази остати, док не буду ти закони, на уставни начин преиначени и да се уставним одредбама Босне и Херцеговине у њихове везе с обема државама, које су утврђене законима ових држава, не може никако дирати — издати овај Земаљски устав за Босну и Херцеговину заједно с Изборним редом и Саборским пословним редом, Законом о скупљању и о друштвима, као и Законом о котарским већима, одобрити га и Нашу му потврду поделити.“

На то је цивилни адлатус барон Бенко у кратко саопштио садржај уставних закона, истакнувши:

како је устав прилагођен посебним приликама у земљи и да је њихов одраз у националном, конфесионалном и политичком погледу;

да је осигуран број мандата „исламском историјском велепоседу“ и интелигенцији, а градовима и селима поделом општег изравног права гласа.

Даље је од речи до речи споменуо:

„Имунитет чланова саборских у погледу њихова гласања, као и говора у сабору или у саборским одборима, јесте законом потпуно заштићен. Слобода избора зајемчена је обилним учествовањем народа у изборним комисијама. Опсег рада саборског у пословима законодавства протеже се искључиво на босанско-херцеговачке послове.

Сабор је аутономан те спада у његов делокруг и установљивање годишњег земаљског прорачуна

За обављање оних послова, у којима су осим Босне и Херцеговине и једна или обадве државе монархије интересиране, установљен је земаљски савет, који сабор из своје средине изабира.

Закон о друштвима и закон о скупштинама створен је према истоветним законима у монархији на либералној подлози. Закон о котарским већима одређује, да се за сваки котар постави котарско веће, које има да учествује у управи јавних послова котара и да се брине за његове културне и економске интересе“.

После тога, оцртавши у неколико речи све ове уставне законе, као нову знамениту тековину, завршио је свој говор трократним „живио!“ владару.

За време проглашења устава грували су с табије топови, пуцала је почасна компанија пред владином зградом и војна је музика одсвирала царску химну.

На свима јавним и неким приватним зградама биле су у славу проглашења устава извешене заставе.

НОВИ САД, 11. фебруара 1910.

— Крај устарабарству. Радикалски дрекавци су увек викали на устарабарство, а за ових осам година, од како су се они угнездили у нашој народно црквеној автономији, радикали су већ у два пута били устарабари, али о том су ћутали. Они су и сада устарабари, и они би то остали у недоглед, али им је патријарх Богдановић помрсио рачуне.

Наиме, патријарх је — као што је на питање дра Жарка Миладиновића изјавио у седници саборскога одбора од 6. (19.) о. м. — у јануару месецу о. г. пријавио круни сазив народно-црквеног сабора у законом одређено време између Ускрса и Духова те тако би избори посланика за наш народно-црквени сабор били светле недеље о. г.

Радикалски саборски одбор је на то решио, да и он »са своје стране подупире овај рад за сазив сабора.«

То решење радикалског саборског одбора је сасвим било излишно, јер да патријарх није употребио своје право у погледу благовременога сазива сабора, радикалски саборски одбор би и данас ћутао, јер радикалима, који су у народно црквеној автономији нам начинили толика чуда и покоре, не иде се у данашњим приликама на изборе. Зато су се они и **закаснили** са »својим »радом« око сазива народно црквеног сабора.

— Сазив хрватско славонскога сабора. Из Загреба јављају: Хрватско-славонски сабор биће сазван за 3. марта по р. к. Пре отварања биће у Марковој цркви свечано призивање св. Духа, на коме ће присуствовати влада и народни посланици.

И тако ће хрватско-славонски сабор после дуге две године опет да почне радити.

Политички преглед.

— Стање Срба у Беранима. Из Берана пишу „Цетињском Вјеснику“ ово: »2. фебруара учинили су турски аскери у Беранима покушај зулума над дванаестогодишњим дјетићем Павлом Масловарићем са Полице. Ноћу између 2. и 3. фебруара убили су Турци Мирка Кастратовића, Поличанина. Исте ноћи убили су Турци Косту Пећанина, механџију из Горњијех Села. Како ово нијесу усамљени случајеви, то ћемо изнијети кратак преглед догађаја у беранској нахији за ово пола године дана.

15. августа прошле године убили су турски аскери код манастира Ђурђевијех Стубова два брата дошљака, Васа и Радисава, па их мртве снијели у Беране, вукући их по земљи као дрво. Тога дана ранили су једну жену. Мало за тијем убили су Турци Радована Тмушића, па Николу Бошњака, па Петра Недјељковића, трговца из Берана. У току ово пола године дана Турци су *позатварали све српске школе*; претресали школе и цркве; тридесет и три народна првака, *везане по троји у ланац*, били су спровели у сјенички затвор; у два маха су наморали преко осамдесет српскијех првака, да емигрирају у Црну Гору; извршили су многобројна хапшења и незаконите глобе; четири пута су претресали домове народнијех првака и учинили много отмица и похара и другијех разнијех насиља.

Срби у беранској нахији старали су се — особито у послѣдње вријеме — да никојим својим поступком не дају Турцима и турскијем властима повода за та гоњења. Али нашу лојалност Турци не схватају као нашу добру вољу, да мирно живимо и легално радимо о своме напретку, већ је схватају као нашу немоћ. А Турцима и не треба никаква повода за гоњење Срба, кад само увиде, да имају снаге за то.

Ради јаснијег илустровања уставне, младе Турске, наглашавамо, да је ипак у беранској нахији лакше Србима, него и у коме другом крају турске царевине.“

Како тек онда у тим другим крајевима Турске мора да је српском народу, кад у беранској нахији мора да трпи такова зверства „уставних„ Турака!

— Немири у Македонији. Незадовољство, које је међу македонским народностима произвело поступање Порте, може се лако овога пролећа извршити у јачи отпор одоздо. Како неки листови јављају, букнуће на пролеће у Македвнији устанак. Порта је од неких посланика великих сила у Цариграду на то упозорена. Саветовано јој је, да своје безобзирно поступање замени блажим и човечнијим мерама, јер ће у противном случају велике силе најенергичније интервенирати у интересу правде и мира.

— Зашто не путује бугарски краљ на Цетиње. У Београду се о вести, да бугарски краљ Фердинанд не ће посетити кнеза Николу на Цетињу, да му честита владарски јубилеј, суди овако: У бугарским политичким круговима тврди се, да би бугарски краљ радо посетио црногорскога кнеза, ма да му овај није вратио посету, али је наишао на негодовање бечких политичких кругова, који су преко аустро-угарског посланика у Софији дали на знање бугарском краљу, да би у тој посети видели знак извесне нелојалности. То је бугарског краља и принудило, да се одрекне ове посете и да се из његове околине пусти вест, због чега сад бугарски краљ не ће походити црногорскога кнеза.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нов Сад, 11. фебруара 1910.

— Избор трећине скупштинара у Новом Саду. У уторак ће у Новом Саду бити избор трећине скупштинара српско-православне црквене општине. Странке живо раде за тај избор и по свему се види, да ће бити жестоке борбе.

— Андрија Хлинка у Новом Саду. Родољубиви словачки свештеник Андрија Хлинка се је јуче ослободио скоро 3-годишњега држ. затвора у Сегедину, пошто је последњи пут одслужио службу у римокатоличкој казнијонској цркви. После свога ослобођења о. Хлинка је посетио своје пријатеље у Нађлаку, а синоћ је брзим возом стигао у Нови Сад, где су га дочекали и срдачно поздравили његови пријатељи и поштоваоци Словаци и Срби. Данас је о. Хлинка одслужио јутарњу службу у овд. римокатоличкој цркви, па је онда чинио посете, — посетио је и наше уредништво — а затим је разгледао и нашу св. саборну цркву. После подне ће Хлинка отпутовати у Калочу, да види свог синовца, а затим у свој Ружомберок, где га једва чекају хиљаде његових парохијана, за чији је напредак он тако много учинио, а ренегати, који су Хлинку толико гонили, имаће прилике, да виде, како народ дочекује човека и свештеника, који врши истинску службу.

— Барумов велики циркус и зверињак стигао је у петак у Нови Сад, а у суботу је отпочео своје преставе. Од тога доба приређује сваки дан преставе у $^1/_2$5 с. после подне и у $^1/_2$8 сахата у вече. Том приликом се приказују врло вешти припитомивачи и припитомивачице животиња. Збирка зверова је особито велика и разноврсна. Овај циркус и зверињак заиста вреди посетити.

— Један поглед на рад наших читаоница. Пише нам један наш претплат-

---

— Запамти, старицо! Донде, док сам ја поред ње, око ње ће бити само добро и лепо, а кад ја једанпут одем, онда је крај свему. Кад Љубав једаред изветри, онда се каже за њу, да је глупост, али донде не!

— Али имаш ли ти права, да се ту задржаваш?

— Па рецимо, да сам силом дошла овамо. Шта имам да однесем одавде? Ништа! А шта сам донела овамо? Топлоту светлост, срећу. Ако само та твоја лепа жена није слепа па не примети! А приметиће, видећеш, приметиће! Из почетка кришом! Украшће своју срећу, па ће одмах бити слободнија.

— Не могу ја то дозволити, да она краде. Од малена сам пазила на њу. Чувала сам је, као своју рођену кћер. Не могу ја сад зажмурити. Ја морам и даље пазити на њу.

Љубав загрли Савест па јој се стаде умиљавати.

— Спавај, старицо, спавај! Доста си радила, уморила си се већ! Одмарај се мало, а ја ћу ти тихо причати, да нико не чује, приче, што успављују човека. Причаћу ти о себи. Хоћеш? А о теби? Кажи, старицо, зар Ти ниси никад била заљубљена?

— Никада. Ја нисам имала времена за такве ствари.

— О, сирота старицо! рече Љубав. А како си ти бујна! Могла си бити цура у твоје младо доба, да се приповеда о Теби. Ај, штета, што те нисам онда познавала! Видиш, ми смо требали заједно ићи. А увек смо се избегавали. Били смо непријатељи. Ти ниси дошла онамо, куд су мене силом вукли. А где си Ти била, онамо опет ја нисам волела да идем. А како би то све друкчије било, кад бих ја била под одбраном твојом, блажећи и улепшавајући тај рђави глас о Теби? Ја бих Тебе здраво волела. Још Те нико није тако загрлио, као што бих Те ја загрлила.

— Доста! Не говори даље!

— Па да сам Те само једанпут пољубила. Полудела бих, старицо!

— Па онда?

— Сад је касно. Сад се не можемо волети, него спавај мирно! О мени ћеш сањати. Бићеш срећна. Диван сан ћеш уснити. Спавај, старицо, спавај!

Савест је заспала а Љубав се полако поткраде до младе жене и дошапне јој: „Сад ти је слободно волети!“

Лепа жена се насмеши у сну.

— Волим те! Згрешити не могу, не мучи ме савест.

— Дабогме да не! рече Љубав. Савест спава!

Савест је дубоко заспала а Љубав ухвати младу жену за белу руку и тихо се посади крај ње на постељу.

Клуж, фебруара 1910.

По мађарском:

Јован Јагедић.

ник: »О читаоницама сте пре кратка времена донели два чланка у »Бранику«. Оно, што ми је у оном првом чланку највећма упало у очи, ова је реченица: »Издатци велики, ту велика и скупа станарина а дефицит сигуран, које извесна »добротворна срца« на време подмире у виду поклона, само да се чује: слава му!« Није јасно казано, али изгледа да смисао ове реченице треба да је: у нас Срба треба да има још једнако људи, који прилажу на добротворне сврхе, како би им се викало: слава им! Ја не знам, нити испитујем, какву је српску читаоницу имао пред очима писац чланка, само једно тврдим, да тој реченици није требало дати места у чланку, који говори о једној нашој просветној установи. Ми Срби у Угарској, овако слаби, какви смо, морамо често апеловати на родољубље појединаца, И ако се, као писац чланка, ставимо на становиште, да свако, ко у нас даје, даје само зато, да му се виче: слава му!, онда се за кратко време не ће нико наћи, који ће давати. Зашто и да дају људи, кад нису сигурни, да их не ће сутра већ неко напасти. Ово зацело није хтео ни писац чланка. И зато велим, да се овако не сме писати. »Привредник« доноси сталну рубрику јавних захвала, о сваком дародавцу има цо коју лепу роч. Сме ли се тврдити, да ти људи само зато прилажу, да им се виче: слава им!? Наопако, да овако мишљење ухвати корена".

— **Накнадна захвала Милке Марковићке.** Одлична наша уметница гђа Милка Марковићка замолила нас је, да накнадно дамо још места њеној срдачној захвали, коју дугује гђци Милеви Симићевој и г. Аркадију Варађанину, што су у „Женском Свету" лепим чланцима приликом њене двадесетпетгодишњице пропратили њен досадашњи уметнички рад. Врло радо дајемо места тој захвали.

— **Забава у Иригу.** Српска Женска Добротворна Задруга у Иригу приређује у недељу 14. (27.) фебруара забаву с игранком и дилетантским приказом у корист својој благајни. На забави ће г. Стеван Радић као тајник Српске Женске Добротворне Задруге држати говор, у дечјем ће се лику певати по руском израђена легенда »Христос као дете«, у квартету ће се певати Јенково »Спаваш ли, злато моје...«, гђца Катица Барковићева приказаће један монолог а дилетанти ће приказати једночину шалу Светозара Ћоровића с натписом »Издаје стан под кирију«.

— † **Христина Добровић.** У Дарувару је преминула 21. фебруара о. г. велика народна добротворка госпођа Кристина Добровића, супруга познатог добротвора господара Исидора Добровића, после дужег поболевања.

Добра покојница чинила и помагала је свега века своју а и другу сиротињу, самом Привреднику приложили су ти добри супрузи постепено — као што је познато — преко 30.000 круна, а засновали су и нарочити фонд од 200.000 круна, коме је сврха да упућује ваљане ђаке у шегрте, да се стара за њих и да их помогне и после — кад своје самосталне радње отпочимали буду — угодним почетним кредитом.

Врлој покојници, која се свом народу достојно одужила, нека је слава и хвала, нека јој је лака црна земља и вечна успомена међу нама!

— **Радикалски морал.** Пишу нам из Панчева: »Познато је, да у Панчеву има два старија ваљана и примерна српска свештеника, који и Богу и народу служе верно и савесно па их ваљда баш зато не ће панчевачки радикали. Они требају свештеника, као што су и сами. Као што смо с поуздане стране извештени, сад ће се поново расписати стечај за место пароха (при свето-преображенској цркви) у Панчеву. Сваки ваљан свештеник не треба да компетује, јер је сигуран, да не ће бити изабран а сви несавесни нека се траже, јер ови ће имати првенство. Оваких скандала — колико ми знамо — Панчево још није ни чуло ни видело! Да! Да! Панчево некад и сад!«

— **Забава у Раковцу.** Српско певачко друштво »Једнакост« у Раковцу приређује у недељу 14, (27.) о. м, забаву с игранком. На забави ће се у мешовиту збору појати Хавласово »Господи, услиши...« а певаће се Мокрањчева шеста руковет и Бињичкога »Чини не чини...«, у мушком пак лику певаће се »Напред...« Јосифа Маринковића а у дечјем лику Јосимовићево прво коло српских народних песама.

— **Ружно, врло ружно.** И у Радучу (горњо-карловачка епархија) постојао је обичај, да се на св. Саву после службе божје свети водица у школи и том приликом држе говори и декламације. По томе обичају пошао је и ове године на св. Саву свештеник са литијом у школу, али нађоше школу — затворену. Све молбе, да се школа отвори, нису помогле. На молбу народну, осветио је свештеник водицр пред школом. Школу је затворио и није пустио свештеника и народ у школу — **учитељ** исте школе Исајија Купрешанин, који је имао бити Србин православне вере, али, како се види, није ни једно ни друго.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Пооштрени закон на усељеничком острву у њујорку.** Српски лист у Њујорку „Лесковац" јавља: „Издана је нова наредба на Елис-Ајланду, да се од сада нико више не пусти у ову земљу, ко нема свога властитог новца 25 долара (125 круна) и више им не ће помоћи ни помоћ пријатеља или рођака у Америци, јер се такова помоћ код усељеничких власти сматра као просјачка милостиња, која спада на терет американским становницима. Једино ће се ослободити они чланови породица, кад је послани новац опредељен за жену или децу. Ко дакле долази у Америку, нека понесе довољно новаца."

— **Бјернсон и Анатол Франс.** Изгледа, да ће се стари Бјернсон, о коме се било јавило, да је већ умро, сасвим опоравити. Јер толико се већ опоравио, да је пре пет дана примио посету славног француског писца Анатола Франса, који је том приликом пољубио Бјернсона у руку и одушевљеним речима исказао своје дивљење према »највећем сину Норвешке«.

НОВИЈЕ.

Кајиро, 10. фебруара. На место убијеног Бутрос-паше именован је за министра-председника досадашњи министар унутрашњих послова Мухамед беј Сајид.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »БРАНИКА«.

Стање у Угарској.

Будимпешта, 11. фебруара. Вести о неслози у радној странци и међу члановима кабинета, о противностима међу Ладиславом *Лукачем* и грофом Стеваном *Тисом*, нису истините. Непосредно заинтересоване личности изјављују, да у радној странци нема никаквих група и фракција. Међу вођама странке и члановима владе свагда је владала потпуна слога а њихов је рад сад управљен на то, да се радна странка организује мирно и успешно. Кошутова се странка при изборима нада да ће добити двеста мандата. Јуштова је странка данас закључила, да почне путовати по земљи, да агитује. Заступници престоничких срезова конферисали су јуче под председништвом градског начеоника *Барција* о држању приликом посланичких избора. Сложили се у овом програму: опште једнако изборно право, прави либерализам, демократска политика, енергично заступање интереса престонице и провинцијалних градова, енергична заштита интереса трговине и индустрије према претежном аграризму. Престонички ће бирачи потпомагати само такве посланичке кандидате, који се буду обвезали, да ће на основу тога програма ступити у радну странку.

Народно здравље.

—

Карта и здравље.

Карта је са више страна врло опасна страст. Колико је њих, које је карта или коцка друге врсте и материјално и морално упропастила! А колико је огњишта растурила!

Али не би човек рекао, да је карта и нашем здрављу велик непријатељ? Па ипак је тако. Сетите се само обичног типа правог карташа. Познајете ли кога међу том врстом људи, који је снажан, једар, свеж, румен, ведар, бистра погледа и весела лица? Ја сумњам. Махом су то бледо жути, подбули, увели, изнурени, суморни, зловољни, раздражљиви, болешљиви па баш и болесни људи. Редак је, који није промукао или не кашљуца, а још ређи, који доживи обичне године човечјег века и лепу или бар сношљиву старост.

А зар је чудо? Та карташа на сваком кораку његова занимања пресрећају највеће опасности по здравље. Ви их, може бити, до сада нисте баш тако уочили, јер вас је то мање интересовало, али пођите за мном, па ћете се о том и сами уверити.

Пре свега, карта царује махом ноћу те је већ то велика опасност за оне, који јој служе. Ко ноћ претвара у дан а дан у ноћ, тај лакомислено пркоси реду и закону у природи. Али му она зато не остаје дужна. Скупо плати сваки час, који од ње позајми. Ноћ је најнемилостивији зеленаш.

И место, где се карташи скупљају, махом није здрављу подесно. Обично се они завлаче у какву забачену, тесну и ниску собицу у дну каване или каква мрачна ходника, где сунце никад не допире. Та соба се ретко чисти и уљудно спрема, а још ређе проветрава. То се опажа већ, и кад је празна. Чим јој праг прекорачимо, осетимо онај познати задах од расхлађеног људског испарења и онај несносни смрад од свакојаког дувана. А кад се заложи и гостима напуни, махом је тако прегрејана, запарна и загушна, да се у њој једва дише. Али све то карташи нити виде, нити осећају.

А знате ли, какви су то људи? Чудновати. Свакојаки. Има их, који стално играју, а има их, који само игру прате или »кибицују" и »част" пишчекују. И међу играчима и међу „кибицима" наћи ћете особа из свих редова. Има их чистих и нечистих; и господе и олоша; и младих и старих; и здравих и болесних; и поганих и заражених, али су ипак зато сви једнаки. Ено их, где се сви збили око једног сточета, па раме уз раме, лице уз лице пиље у карте. Уносе се један у другог, седе готово један другом у крилу. Па кад један дахне, други мора да осети; а кад кихне или се накашље, другога својом балом попрска. А да и не спомињемо, како је по гдекоји од њих оставио код куће болесника у дифтерији, шарлаху, тифусу (врућици) или другој којој заразној болести.

Али они све то не опажају. Задубити се у игру, па као да други свет за њих и не постоји. Тек чујеш оштре, испресецане речи и реченице или шуштање карата при мешању и деоби. Мало час је делио један заражени са раницама у устима, а сад баш дели онај, што онако потмуло кашље и »из дубине" силан „шлајм" избацује. Обојица су најпре прсте својом пљувачком квасили, па тек онда карте делили. Али ко ће још и на то пазити, хоће ли се тако болест картама разнети!

Јектика прети карташима и са друге стране. Сви пуше као Турци, тако, да се од дима једва виде. Сви дишу тај задимљени и нечисти ваздух, да их већ у грлу голица и на кашаљ тера. А сви опет храчу и пљују, како могу и где стигну, и не пазећи, где ће им пљувачка и хракотина пасти. Међу њима је неколико јектичаваца, па бар да они пљују у пљуваонице! Али где су им пљуваонице? А све да их и има, ко би од игре толико дангубио, да их гдегод у буџаку тражи? Доста је, ако се у оној запетости још сети, да избачену лопту свог „шлајма" по поду ногом растрља и размаже, јер ће је и онако други на обући разнети. Шго баш остане, осушиће се, да се после и опет с прашином у ваздух дигне и подише.

Мора да их игра јако занима. Немају кад ни да једу. Наручују у изобиљу све, што је најбоље и најскупље, али ништа не жваћу, него тек само живо пождиру или кибицима остављају. Не зна се ни броја боцама пива, »шприцерима«, коњацима, кавама и другим понудама, и све се то наизменце и без реда сручује у стрпљиви желудац као у неку мешану, која све подноси. Нико се и не сећа, да се запита: је ли то телу потреба, и како ће оно сва та насиља издржати?

Али што је много чудноватије, карташи у свом заносу заборавe и најпрече потребе свога тела, с којима се обично није шалити. Ено н. пр. онога, што се непрестано на столици чудновато врпољи. Па се ипак не диже, да удовољи свом телу, него се од муке и устезања само врти. Оном што се превија и грчи, трбух се напео као добош и већ га два сата толико мучи и тера, да га је свега зној пробио, али он ипак не устаје од игре, да сврши тако важну обаву свога тела. И кад се једва једвице решио, да напоље пође, није тај посао ни правилно довршио, само да се што пре врати игри. А већ да није том приликом ни шешир узео, ни горњу хаљину огрнуо, него да је онако раздражен и разгрејан на цичу зиму истрчао, не зна, ваљда, ни он сам.

Паживци карташа мора временом да страдају. Посматрајте их редом! Видите ли, како им од раздражења руке дрхте, како им поједини мишићи играју, и како им чисто цело тело трепти? Зар не чујете, како им глас трепери од узбуде? Посматрајте им поједине покрете тела, пратите им пажљиво неко време ток мисли и начин изражавања, слушајте им поједине размирице и препирке, сетите се њихових међусобних оштријих сукоба: па ћете се онда одмах и сами уверити, да су сви редом до крајности раздражени. ма се како савлађивали. То раздражење прати их дуго, и кад игру оставе. Оно им не да заспати, иако су сна жељни. А ако уморни баш некако и заспе, оно им ствара свакојаке немирне и страшне снове. Тако данас, тако сутра, па не потраје дуго, а њихови живци сасвим издали.

Раздражење од игре и пића заводи карташе по гдекад и на друге клизаве пута. У место да после игре траже мира и постељу, карташи често тек онда почну банчити и лудовати, било од радости, што су на картама добили, било од терета, што су изгубили. У том раздражењу залутају по гдекада и у крило блуда, па ту онда своје тело коначно упропасте. Зар је један „срећан кибиц" својим здрављем и животом платио, што га је у таким приликама његов дарежљиви играч на тај начин „частио"?... Зар је један играч своју „срећу у картама"

на овом путу платио срећом своје породице и здрављем своје деце?

Овако је и овако бива међу правим карташима, а и њих има у нас приличан број. Ако уз то рачунамо и оне страснике у карти и другој врсти коцке, који се сваки дан готово искључиво тога ради по разним кавана̂ма састају, па махом почитаво после подне у сличним приликама проводе, онда се не смемо чудити, зашто је међу нама толико људи слаба здравља, тамна лица, раздражљиве и преке нарави, а кратка века. Овда не смемо питати, од куда толико јектике, катара у желуцу и црева, или запаљења бешике и бубрега, грла и душника, плућа и марамице; од куда толико слабости и болести срца, живаца и мозга, и то баш међу варошанима. Онда вам је јасно, зашто се и заразне болести по варошима тако шире, и зашто се тако упорно одржавају. Велик део тога рачуна можемо слободно зарезати у рабош карте и коцке друге врсте.

»Здравље«. Д-р М.

РАЗНО.

— **Телефон — телеграф.** Три данска инжинира у Копенхагену Десау, Нироп, и Томен известише ових дана пред стручњацима о свом изуму, који одмах и окушаше. Покушај је сјајно успео. По том изуму моћи ће сваки телефонски абоненат, кад позове другога абонента, а овога случајно не би било код куће, истоме телеграфички саопћити, шта жели, и то телефонском жицом. То је тиме омогућено, што се са телефонским апаратом споји једна клавијатура. С том се клавијатуром поступа као и са оном код писаће машине. И на апарату позваног, али одсутног абонента одмотава се папирна трака, на којој се налази отиснута обичним словима она вест, коју хоћемо да испоручимо позваноме. Ту апсолутно никакву улогу не игра било какова удаљеност. Набавка такова механизма није скупа. Изум тај је већ у свима земљама патентиран и већ два велика иноземна друштва стоје у преговорима ради откупа тога изума.

— **Проналазач »Хофманових капљица«.** У прошлу суботу навршило се равних 250 година, како се родио Фридрих Хофман, проналазач каплица, које су по његову имену прозване. Родио се 14. фебруара 1660. у Хали. Свршио је лекарске науке и био је неко време дворски лекар пруског краља Фридриха I. Био је један од најспремнијих лекара свога доба. Пронашао је више лекова, међу којима су највише на глас изишле »Хофманове каплице« (Liquor anodymus mineralis Hoffmanni), које се састоје из једног дела етера и 3 дела алкохола те се са успехом употребљују при несвестицама и хистеричним грчевима — и животни балзам (Mixtura oleosobalsamica) за окрепљење живаца.

— **Сукоб Хелијеве комете са земљом.** У париском „Матену“ написао је Андре, управник лијонске астрономске опсерваторије, чланак о оном моменту, када ће земља пролазити кроз реп Хелијеве комете. Ево главних мисли тога чланка: Хелијева комета биће 20. маја најближе земљи. Два дана пре тога проћи ће комета најинтересантнију тачку своје путање. Тога ће дана три небеска тела: сунце, комет и земља бити међу њима. Мотриоци на земљи видеће комету пројицирану на сунчани колут, који ће бити пресечен кометиним језгром по прилици један сат, у правцу, мало не једнаком премеру. Но комете се, како је познато, састој не из једне језгре, реп твори главни њихов део. Тај реп, већином раван, вазда се налази на страни, противној сунцу; реченога дана ос репа Хелијеве комете пресецаће земљу а ако реп буде доста велик, трајаће пролаз земље кроз њега неколико сати. Тај сраз није само могућ, него и посве вероватан. У тај час комета ће бити удаљена од земље 25.000 километара, но како су репови великих комета, каква је по свој прилици и Хелијева комета, врло дуги, врло је вероватно, да ће реп Хелијеве комете у то време бити дуг до 100.000.000 километара. Шта може да буде последица такову судару? То питање у свези је с другим: је ли се земља у прошлости налазила у сличну положају? Јесте, и то пре по прилици 50 година, кад се земља сукобила с великом кометом г. 1861. Земља ја онда прошла кроз реп комете у две трећине размака од његове језгре. Па која је била последица тога сукоба? У Бразилији имало је небо 30. јуна т. г. цели дан необичну црвену боју. У Енглеској, близу Лондона, био је тога дана зрак после подне и у вече прожет жутом светлошћу, која је непрестано светлуцала. То су били појави у време пролаза кроз кометин реп. Пређимо сада на скори сраз Хелијеве комете са земљом. 18. маја биће комета удаљена од земље 25,000.000 километара. Ако се узме, да се комета није умањила, премер њена репа при крају биће дуг 2,000 000 километара, а сам реп биће дуг 100 000.000 километара. Земља ће пресећи реп на 24,000 000 километара од почетка репа, т. ј. у размаку једне четвртине његове дужине, т. ј. много ближе језгри, него ли код пролаза кроз реп комете 30. јуна 1861. У такву телу, као што је реп комете, земља може остати дуго, а да се много не промени њезина атмосфера и да се не отрује отровним пливовима. Силна брзина окретања земље, 54 километара у секунди, повећава нашу сигурност. Може ли се тврдити, да тај сукоб не ће имати никаквих последица? Не може. Вероватно видећемо необичне појаве светлости, као године 1861. Можда ће се изменити температура, а како у репу има пуно електрицитета, могу настати ненадне промене у електричном стању наше атмосфере и магнетском земаљском полу, а то ће се јемачно опазити на **апаратима за регистрирање.** Најпосле честице комете, која ће се сукобити с нашом атмосфером, могу да буду доста велике, да изазову слаб метеорски дажд.

ЗАХВАЛА.

Са највећим страхопоштовањем захваљујем Његову Краљевском Височанству Господару Црне Горе и Брда Николи I., који је приликом моје педесетгодишњице благоизволео одликовати ме Даниловим орденом III. степена; Његовој Светости Патријарху Лукијану Богдановићу, Високопреосвећеном Г. Митрофану Шевићу. Срдачно захваљујем на поздравима и честиткама: Високопречасном госп. архимандриту Георгију Видицком, г. Жујовићу, српском мин. просвете и г. Лази Томановићу, председнику црногорског министарског савета као и г. Миливоју Поповићу, начеонику српског министарства просвете, и г. М. Гавриловићу, изасланику краљевског српског позоришта у Београду.

Од срца хвала за лепи и усрдни поздрав високопоштованом господину А. Хаџићу, председнику Матице Српске и начеонику Друштва за срп. нар. позориште.

Велика хвала славном Управном Одбору и позоришном одсеку за приређење моје прославе.

Хвала п. п. Новосађанима и Новосађанкама на скупоценом поклону, као и госпођицама Јованци Стратимировићевој, Ангелини Љубишиној, Јелици Спидиној, Даници Вулковој и г. г. Теодору Јовановићу и Ахилу Дери, који не пожалише труда ово скупљања тога дара.

Дичној гимназијској омладини захваљујем од свег срца на сећању и поклону дивот-издања целокупних Шекспирових дела.

Србима Земунцима и овом приликом велика хвала на предслављу моје педесетгодишњице и банкету приликом нашег бављења у Земуну, као и на посланом сребрном венцу, добротом г. г. С. Крецула, С. Пушића, В. Петровића и П. Коњевића. Од срца хвала Панти Јовановићу на албуму мојих слика.

Хвала нека је за венце врлим Панчевцима и мојим милим друговима и другарицама.

Нарочита хвала г. г. дру Стевану Малешевићу, Аркадију Варађанину, проф. Јовану Грчићу, дру Тихомиру Остојићу, дру Б. Петровићу, проф. Благоју Бранчићу, проф. Милану Будисављевићу, Петру Крстоношићу, уредништвима: »Браника«, »Женског Света«, »Заставе«, »Трговачких Новина«, »Хрватске Позорнице« и »Ujvidéki Napló«, као и београдском новинарству, који сви својим признањем и угледним чланцима моје славље увеличаше.

Хвала за све брзојавне и писмене поздраве о дану моје славе.

Хвала нека је свима и свакоме од свег срца!

Димитрије Ружић.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА

11. фебруара 1910.

Пшеница I. каквоће	—	К	13·90—·—
Пшеница II. каквоће	—	„	12·80—·—
Зоб — — — — —		„	7·50—·—
Јечам — — — —		„	6·70—·—
Кукуруз		„	5·80—·—
Лањик		„	8·80.

све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по кили	— — —		56—60 п
Свињи тешки по кили	— —		1 К 26 п
средњи „ „	— —		К 1—20 п
» лаки „ „	— —		К 1—14 п.
» мршави пар	— —	—	К 200—300
Гоеци	— — — — —	—	90—98 п.
Јагањци по пару	— —	—	К 14—16
Кљукане гуске по кили	— —		К 1·40
Јаја 7 комада	— — — --	—	40 п.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
За уредништво одговара: Тоша Грујић.

ОГЛАСИ.

Код Пасторија, фризера будимпештанског народног позоришта, изучена

женска фризерка

у Новом Саду

се настанила и препоручује се цењеној пажњи новосадских дама. Месечне абонмане прима по врло умерену цену.

За благонаклону пажњу моли

Рожи Фрид

77 1-12 Касарнска улица бр. 2.

ШПЕЦЕРАЈСКИ

НАМЕШТАЈ

за већу радњу, скоро нов, врло елегантан, са 80 малих, 30 великих фијока, одељења за каву, пиринцу и брашно, лепом тезгом и отвореним рафовима за флаше продајемо врло јефтино. 76 3 3

Либман и Тотовић.

ПОЗИВ.

Главна скупштина Српске Кредитне Задруге у Турији од 17. фебруара 1910. године решила је, да се Задруга претвори у деоничарско друштво са 300 деоница, а вредност деонице је 100 круна. Ко жели, да узме деоница, нека се пријави управи. По деоници уплаћиваће се овако:

15. марта	1910.	год.	К 30
1. маја	1910.	„	К 30
1. јуна	1910.	„	К 40.

УПРАВА
Српске Кред. Задруге
73 3-3 **у Турији.**

ОДОБРЕНА СУ

ПРАВИЛА

СЕНТОМАШКОГ ДОБРОТВОРНОГ ::: ПОСМРТНОГ ДРУШТВА ::: У СЕНТОМАШУ

с тим, да се има после смрти члана наследницима исплатити **једна хиљада круна**. Чланови може бити свако, без разлике спола, ко није прешао 65 година и лечничком сведоџбом докаже да је здрав. Уписнина је 2 К а од сваког смртног случаја плаћа се 2 круне.

Пошто правила нису одобрена са **2000** круна од смртног случаја то је привремена управа решила да оснује **прво и друго** коло од 1000—1000 круна. Они који су се уписали у **прво** коло од 2000 К примају се по правилима у прво и **друго коло** по хиљаду круна.

Чланови се примају до главне скупштине 6. марта о. г., после тога примаће се само за чланове испод 53 године.

Сваки нека се пожури да се упише за члана. — **Друштво отпочиње рад 15. марта.**

66 (4—6) **УПРАВА.**

ПРОМЕСЕ

Бечко комуналних срећака

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК

К 300.000

1 згодитак по К 20.000·—, 1 згодитак по К 10.000·—, 5 згодитака по К 2000.—, 12 згодитака по К 500.—, 2280 згодитака по К 340.—

Жребање 1. марта о. г.

ЦЕНА К 16.—

Срећке XXVIII. кр. уг. државне лутрије

Главни згодитак К 150.000·—

1 згодитак по К 20.000·—, 1 згодитак по К 10.000·—, 1 згодитак по К 5000·—, 5 згодитака по К 2000·—, 10 згодитака по К 1.000·—, 150 згодитака по К 100·—, 300 згодитака по К 50·—, 1500 згодитака по К 20·—, 10.000 згодитака по К 10.—

Жребање 30 јуна о. г.

ЦЕНА К 4·—

издаје

МЕЊАЧНИЦА

ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА

у Новом Саду.

41 25—

*) Поштом шаљемо промесе само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот за пошта

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«. Штампарија деоничарског друштва »Браник«-а.